

“Mei-inoar foarút”

Verkiezingsprogramma CDA Dantumadiel

2018 - 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Wat je kiest doet er toe	3
<i>CDA Dantumadiel: “Mei-inoar foarút”</i>	
Inleiding	5
1. Waarden & traditie	6
2. Sterke samenleving	10
3. Familie en gezin	14
4. Zorg voor elkaar	18
5. Eerlijke economie	24

Wat je kiest doet ertoe

Het CDA is een open christendemocratische volkspartij. Bij ons staat de gemeenschap centraal. De betrokkenheid van mensen bij hun dorp, hun gezin, hun school, hun buurt, hun kerk, hun bedrijf of hun (sport-)vereniging. Dat is het ware draagvlak voor het leven in een gemeenschap of dorp. Wij gaan uit van een christelijke mens- en maatschappijvisie. Dat betekent dat mensen vooral tot persoonlijke groei komen door verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen.

Het CDA is een open volkspartij, geworteld in alle lagen van de samenleving. Daarom biedt het CDA ook in onze gemeente plaats aan veel verschillende mensen. Het zijn allemaal mensen die vanuit hun eigen overtuiging actief zijn. En daarnaast bijvoorbeeld een bedrijf runnen, voor de klas staan of vrijwilliger zijn. We zijn een partij waar iedereen erbij hoort.

Voor ons begint politiek met de erkenning van maatschappelijk initiatief. De overheid geeft alle mensen en organisaties het vertrouwen dat ze doen wat ze kunnen doen. De inwoner gunt de overheid de ruimte om te doen wat ze moet doen. Vertrouwen staat centraal. We willen geen harde cultuur van controleren en afrekenen.

Het CDA staat pal voor de rechtsstaat als onmisbare voorwaarde voor de bescherming van de menselijke waardigheid. De overheid is er om samenleven mogelijk te maken. Het is een rechtvaardige en betrouwbare overheid die heldere grenzen stelt en onrecht bestrijdt.

We zetten in op betrokken inwoners om de onderlinge verbondenheid te versterken. Wie geraakt is door het lot van de ander kan niet anders dan in beweging komen. In de hulp van de overheid moet de menselijke maat weer zichtbaar en voelbaar worden gemaakt.

Vanuit het besef van verbondenheid tussen de generaties voelt het CDA zich geroepen tot zorg voor natuur en cultuur. Dat vraagt dat we verder kijken dan ons eigenbelang en onze eigen tijd. We beschermen wat van waarde is om een betere samenleving achter te laten.

“Mei-inoar foarút”
Onze keuzes voor Dantumadiel

Inleiding

CDA Dantumadiel: Mei-inoar foarút!

De gemeente Dantumadiel is voor het CDA vooral een gemeenschap. Een gemeenschap waarin mensen samen leven en samen werken.

In dit verkiezingsprogramma worden keuzes gemaakt voor de gemeente Dantumadiel voor de komende jaren. Het CDA doet dat vanuit haar geloof in een **sterke samenleving** waarin er een balans is tussen het publiek initiatief van een overheid en het privaat initiatief van een particulier. Het CDA zoekt naar verbinding tussen die beiden en gebruikt daarin de **waarden en tradities** van onze ouders en grootouders als richtinggevend kompas. In de toekomst die wij voor ogen zien, hebben mensen in de eerste plaats oog voor elkaar via **familie en gezin** of andere sociale verbanden. We zorgen en werken voor elkaar en met elkaar. Als iedereen weer verantwoordelijkheid neemt voor zijn eigen leven en dat van anderen, vormen we met elkaar die samenleving waarin niemand aan zijn lot wordt overgelaten en waar de zorg voor onze ouderen, zieken en gehandicapten goed geregeld is. Zo zien wij dat er altijd **zorg voor elkaar** is als het tegenzit in het leven. Die houding vertalen we ook door naar onze kijk op een **eerlijke economie**, waarin we de basis versterken voor het welzijn en de welvaart van de komende generaties. Dat betekent verstandig investeren in de economie van de toekomst: in kennis, innovatie en duurzame groei. Maar ook het besef dat niet alles wat van waarde is, in geld is uit te drukken.

Daarbij is het niet zo dat de gemeentelijke overheid dit allemaal van bovenaf gaat regelen, vanuit een soort almachtige probleemoplossende rol. Maar de gemeente helpt initiatieven vanuit de samenleving ruimte te geven en springt bij als het nodig is. Met dit verkiezingsprogramma wil het CDA werken aan een *'mienskip'* waarin iedereen er op vooruit gaat. Dantumadiel heeft dorpen waar het *'noflik wenjen'* is en een gemeente die met de komst van de Centrale As goed bereikbaar is: een langgekoesterde wens van het CDA die eindelijk is gerealiseerd. De komende jaren willen we opnieuw werken aan kansen die ons allemaal vooruit kunnen helpen. De titel van dit verkiezingsprogramma is dan ook niet toevallig gekozen. Het is de kern van ons politieke verhaal: **Mei-inoar foarút!**

Namens de Commissie verkiezingsprogramma 2018 – 2022 CDA Dantumadiel,

*Jan Jitse Visser,
Baukje Hiemstra,
Gert-Jan Kazimier,
Sietse Hilverda,
Wiebe Strikwerda.*

1. Waarden en traditie

Waarden en traditie zijn belangrijk voor de samenleving. Veel mensen ervaren hun eigen leven als goed, maar maken zich zorgen over hoe wij met elkaar omgaan. Respect voor elkaar, iets over hebben voor de ander en niet altijd en overal het eigen belang voorop stellen: dat zijn waarden die – lokaal en nationaal – al generaties lang worden doorgegeven. Tradities ook die gevoed zijn door een lange geschiedenis van Nederland in de wereld. Een geschiedenis waarin velen uit Nederland over de wereld zijn verspreid maar ook waarin velen vanuit allerlei delen van de wereld hun thuis hebben gevonden in Nederland. Waarden en traditie helpen ons om ons thuis te voelen in een onrustige wereld. Christendemocraten koesteren de waarden die vastigheid geven en de tradities die onze samenleving bijeen helpen houden.

Dat betekent concreet:

- De gemeente ondersteunt activiteiten uit de samenleving die zijn gericht op binding en ontmoeting tussen mensen onderling.
- De gemeente kan activiteiten ondersteunen die zijn gericht op het overdragen van de Nederlandse en Fryske cultuur, waarden en tradities.

1.1 Burgerschap

Onze cultuur, lokaal cultureel erfgoed en sociale cohesie onderstrepen het belang van burgerschap en de waarden die daarbij horen. Burgerschap bestaat in het nemen van verantwoordelijkheid voor de samenleving, juist ook lokaal. Het gaat er dan om dat mensen eigenschappen tonen zoals zelfbeheersing, respect, verstandigheid, rechtvaardigheid, voorzichtigheid, tolerantie, oprechtheid, moed, hoop en vertrouwen. Zonder zulke waarden verdwijnt de samenhang uit het maatschappelijk leven. Burgerschap heeft dus alles te maken met moraliteit, met normen en waarden.

Dat betekent concreet:

- De lokale democratie biedt mensen volop kansen voor plannen uit de 'mienskip'. Het CDA staat voor meer zeggenschap, eigenaarschap en ruimte voor initiatief. De gemeente is daarbij een betrouwbare partner, die ruimte geeft en de voorwaarden schept (doe-democratie). Dit vraagt om een andere houding: meer loslaten, meer vertrouwen en meer aanvullend in plaats van geregeld handelen.

Integratie

In veel gemeenten wonen of vestigen zich mensen met een andere culturele en/of nationale achtergrond. De toestroom van vluchtelingen naar Europa wordt uiteindelijk een 'lokaal vraagstuk', bijvoorbeeld op huisvestingsgebied: van crisisopvang tot aan de huisvesting van asielzoekers met een verblijfsvergunning (statushouders). Daarbij vinden wij dat te veel statushouders lange tijd of zelfs permanent aangewezen zijn op de bijstand.

Dat betekent concreet:

- Een goede beheersing van de taal behoort tot de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle inburgering. De gemeente stimuleert dit, om daarbij ook de kansen op (passend) werk of stages voor statushouders te vergroten.
- Met behulp van vrijwilligers (maatjes) kunnen nieuwe Nederlanders snel hun plek vinden in de plaatselijke samenleving. Daarbij is ook aandacht voor de rijke culturen die nieuwe Nederlanders kunnen toevoegen.
- Vergunninghouders krijgen niet automatisch voorrang bij een sociale huurwoning, maar gemeenten hebben wel de taak hen woonruimte te geven. Het CDA wil dat gemeenten bij de uitvoering van deze verplichting nadrukkelijk rekening houdt met de toegankelijkheid van sociale huur voor starters, gezinnen en anderen.

1.2 Lokale eigenheid

Dantumadiel en haar dorpen hebben een rijke, eigen cultuur die door de jaren heen is gevormd. Het DNA van de dorpen is iets waar de inwoners trots op zijn. Of het nu gaat om bijvoorbeeld De Schierstins in Feanwâlden, de handelstraditie in De Westereen of een jaarlijks evenement als de Paardendagen in Driezum en Wâlterswâld. Ieder dorp heeft zo zijn eigen kenmerken, die samen maken tot wat Dantumadiel is.

De overheid heeft noch bij de vorming noch bij de bescherming van cultureel erfgoed een centrale rol, maar kan bij het bewaren van wat voor de lokale gemeenschap van waarde is een ondersteunende rol spelen.

Kunst- en cultuurbeleid

Cultuur is belangrijk voor mens en samenleving. Het draagt onder meer bij aan de persoonlijke ontplooiing van mensen en een gevoel van verbondenheid binnen gemeenschappen. Met cultuur zijn dus persoonlijke en maatschappelijke waarden gemoeid. Maar het belangrijkste is dat we met elkaar proberen te bewaren wat voor onze geschiedenis, traditie en cultuur van waarde is. Daarom vinden wij het van belang dat laagdrempelige voorzieningen zoals bibliotheken beschikbaar blijven, juist ook voor mensen die minder gebruik maken van andere culturele voorzieningen.

Dat betekent concreet:

- Voor het CDA is cultuureducatie in brede zin belangrijk. Via het onderwijs kan worden kennisgemaakt met de lokale cultuur en geschiedenis, en worden vaardigheden aangeleerd in de omgang ermee.
- De gemeente ondersteunt de toegankelijkheid van muziekonderwijs, bibliotheekwerk en de regionale geschiedenis in bijvoorbeeld De Sûkeri.
- Zangverenigingen, korpsen, popgroepen, toneelverenigingen en andere amateurverenigingen voor cultuur kunnen rekenen op waardering van de gemeente, bijvoorbeeld door de uitreiking van de jaarlijkse Cultuurprijs.

Cultureel erfgoed

Cultureel erfgoed gaat over ons gezamenlijk verleden, over samenleven en duurzaamheid. Het CDA hecht in het bijzonder waarde aan kerkelijk en agrarisch erfgoed en de Fryske taal. Het behoud van cultureel erfgoed is voor ons van groot belang om kunstwerken, archieven en boeken voor komende generaties te bewaren en toegankelijk te maken.

Dat betekent concreet:

- De gemeente investeert in het behoud van monumenten en kerkelijk erfgoed. Behalve grotere restauraties ondersteunt de gemeente ook initiatieven die cultuurhistorisch waardevol zijn, zoals de Halepaden.

Erfgoed in Omgevingsplan

Elke gemeente moet in de komende raadsperiode als gevolg van de nieuw in te voeren Omgevingswet een omgevingsplan maken en daarin ook de regels voor cultureel erfgoed opnemen.

Dat betekent concreet:

- Het omgevingsplan biedt de mogelijkheid om de wet- en regelgeving op lokaal niveau kritisch onder de loep te nemen. Bij het verminderen van regels is van belang dat het lokaal bestuur vertrouwen aan inwoners durft te geven, bereid is tot 'loslaten' en aansluiting zoekt bij maatschappelijke initiatieven.

1.3 Veiligheid in de buurt

Veiligheid is een basisbehoefte in een sterke samenleving, waarin mensen zich thuis en geborgen voelen. Dit geldt te meer voor ouderen en gezinnen met kinderen. Een veilige gemeente vraagt om stevige maatregelen. Geen woorden, maar daden. Wij richten ons op thema's die mensen in hun omgeving ervaren zoals verkeersoverlast, een veilige schoolomgeving en overlast van rondhangende jongeren en vandalisme.

Mensen zelf vormen de basis voor veiligheid en leefbaarheid. Een actieve houding en betrokkenheid van inwoners bij een veilige en leefbare woonomgeving is daarom belangrijk. Dit gaat niet zonder sociale samenhang en het elkaar kunnen aanspreken op (kleine) misstanden.

Dat betekent concreet:

- Inwoners, politie en gemeente gaan met elkaar in gesprek over de veiligheid in de buurten. De gemeente informeert de inwoners actief over preventieve maatregelen en laat hen meedenken en werken aan het oplossen van veiligheidsvraagstukken in de buurt. Bijvoorbeeld met sociale media (buurtapps).
- Het CDA wil in het bijzonder aandacht voor de rol van de wijkagent. Wijkagenten moeten als ogen en oren van de buurt ook daadwerkelijk aanwezig zijn in de buurt. Samen met de politie gaan we hen meer bekendheid geven.

Softdrugs en alcoholmisbruik aanpakken, in plaats van gedogen

Het Nederlandse drugsbeleid is failliet. Veel coffeeshops en de achterliggende handel en productie zijn in handen van de zware, georganiseerde misdaad. De productie van synthetische drugs is fors toegenomen, met alle risico's voor omwonenden, de volksgezondheid en de veiligheid. Daarnaast is alcoholmisbruik nog steeds een groot probleem, zowel bij jongeren als bij ouderen. De gemeente heeft een taak om dit tegen te gaan.

Dat betekent concreet:

- In Dantumadiel is er géén ruimte voor een coffeeshop.
- Illegale handel in drugs, straatverkoop en illegale verkooppunten gaan we hard aanpakken in plaats van deze te gedogen.
- Door gerichte preventie zetten we in op het tegengaan van alcoholmisbruik.

Democratische legitimiteit en bestuurlijke nabijheid

Gemeenten hebben in de afgelopen jaren veel nieuwe taken gekregen die in het verleden door het rijk werden uitgevoerd. Zo is dat gebeurd bij het sociaal domein en zal dit ook gebeuren bij de komende Omgevingswet. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat ze deze nieuwe taken goed kunnen uitvoeren, dat de democratische controle gewaarborgd is en er samengewerkt wordt met andere overheden. De rol van lokale en regionale media als controleur is daarbij belangrijk.

Nu er weer erkenning komt voor wat inwoners en hun instellingen zelf kunnen bijdragen aan de samenleving, vraagt het CDA bijzondere aandacht voor de veranderende rol van ambtenaren, raadsleden en bestuurders. Een participerende overheid vraagt om een ander type bestuur. Bij een participerende overheid moeten bestuurders vanuit publieke doelen aansluiten bij inwoners en bedrijven die maatschappelijke waarden ontwikkelen. De gemeente moet vooral kad-erstellend en ondersteunend optreden. Dit vraagt van de ambtenaren een faciliterende houding die aansluiting zoekt bij maatschappelijk initiatief en de samenleving actief ruimte geeft. Dit past bij de CDA-visie waarin de samenleving het eerst aan zet is en de overheid daaraan dienstbaar is.

Dat betekent concreet:

- Dorpen en buurten krijgen méér invloed op het beleid en bepalen daarmee zelf de kwaliteit van hun eigen leefomgeving. Het Dorpsinitiatievenfonds krijgt meer budget en periodiek maakt de gemeente de bereikte resultaten bekend.
- Het CDA omarmt burgerinitiatieven vanuit het vertrouwen in de samenleving. De gemeentelijke organisatie kan burgerinitiatieven helpen door het bieden van kennis en expertise. Het is daarbij belangrijk dat initiatieven representatief zijn en passen in het algemeen belang.
- Het CDA is voorstander van samenwerkingsverbanden als de democratische legitimiteit voldoende gewaarborgd is. Gemeenteraden - en daarmee inwoners - moeten een daadwerkelijke stem hebben bij regionale samenwerking.

1.3.4 Ambtelijke fusie en herindeling

Gemeenten krijgen steeds meer taken te vervullen. Soms kan een gemeente die niet alleen aan, omdat het ingewikkelde zaken zijn (jeugdzorg) of omdat ze gemeentegrenzen overschrijden (arbeidsmarktfragen). In de afgelopen jaren heeft de gemeenteraad van Dantumadiel discussie gevoerd over haar toekomst. Samen met de gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. is één ambtelijke organisatie gevormd, waarmee de gemeente zelf géén ambtenaren meer in dienst heeft. In tegenstelling tot Dantumadiel hebben deze drie gemeenten besloten om vanaf 2019 bestuurlijk verder te gaan als de nieuwe gemeente Noardeast Fryslân. Vanaf dat jaar zal Dantumadiel bij deze nieuwe gemeente Noardeast Fryslân al haar diensten gaan afnemen.

Het CDA had dit liever anders gezien en ziet het nu in gang gezette proces als een dure tussenstap. Het CDA vindt dat het niet over de vorm van het gemeentelijk bestuur moet gaan, maar over de kwaliteit, betaalbaarheid en benaderbaarheid ervan voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Dat betekent concreet:

- In de tweede helft van deze raadsperiode wordt de ambtelijke samenwerking met de gemeente Noardeast Fryslân geëvalueerd op basis van nog vast te stellen criteria. De uitkomsten worden samen met het publieke debat betrokken bij de toekomstdiscussie “Dantumadiel in 2025”.
- Met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties gaan we het publieke debat aan over meerwaarde van de bestuurlijke zelfstandigheid van Dantumadiel, nu alle ambtenaren vanaf 2019 zijn ondergebracht bij de nieuwe buurgemeente Noardeast Fryslân.
- Het CDA blijft voorstander van bestuurlijke fusie. In de nabije toekomst kiezen wij voor een herindeling tussen Dantumadiel en omliggende gemeenten, waarbij we ook kijken naar logische grenzen van de dorpen.

1.4 Zondag: de waarde van rust, cultuur en ontmoeting

Het CDA hecht aan waarden en traditie, zo ook aan de zondag als de dag die in onze cultuur is uitgegroeid tot een rustmoment van bezinning, ontmoeting en kerkgang. Er zijn verschillende redenen te geven waarom zondagsopenstelling van winkels geen goed idee is. Sociaal-cultureel betalen onder meer families en verenigingen de prijs van de 24-uurseconomie: de koopzondag ondermijnt de gemeenschappelijke vrije dag waarop het maatschappelijk leven tot rust komt en aandacht en tijd kan worden gegeven aan andere wezenlijke belangen van het samenleven.

Dat betekent concreet:

- Het CDA is duidelijk geen voorstander van het vrijlaten van de openstelling van winkels. Mochten hier lokale initiatieven voor zijn, dan gaat de gemeente daarover in overleg met inwoners, lokale ondernemers en het maatschappelijk middenveld om de voor- en nadelen te onderzoeken.

2. Sterke samenleving

De komende jaren willen we blijven werken aan sterke dorpen en buurten; aan een samenleving waar alle mensen zich veilig en thuis voelen, omdat ze weten dat er altijd iemand is die naar hen omkijkt. Niemand staat er alleen voor. Een sterke samenleving van betrokken gemeenschappen is gebouwd op saamhorigheid en gedeelde verantwoordelijkheid, en geeft mensen directe invloed op hun eigen leefomgeving. De lokale overheid is bovenal dienstbaar aan inwoners, bedrijven en organisaties. Een sterke samenleving laat meer ruimte voor eigen keuzes. Dat betekent minder regels van bovenaf en meer zeggenschap voor inwoners zelf.

2.1 Samenlevingsgericht werken

Het CDA gelooft dat de samenleving en niet de overheid centraal moet staan. Dat vraagt van gemeenten een actieve houding om de samenleving krachtig en vitaal te maken. De gemeente is allereerst een ondersteuner van de eigen initiatieven en voorkeuren van mensen. In een betrokken samenleving nemen mensen met elkaar initiatieven om problemen op te pakken. De gemeentelijke overheid moet daarbij dienstbaar en betrouwbaar zijn en ruimte bieden aan die initiatieven. Ook als daarvoor eigen regels moeten wijken. In een steeds complexer wordende samenleving kunnen problemen alleen worden opgelost door samenwerking.

2.1.1 Dienstverlening gemeente

Een eerste fundament voor een krachtige en vitale samenleving is een vraag gestuurde houding van de zijde van de gemeente. Dat kan de gemeente op tal van manieren invullen: het CDA staat voor een overheid die zo dicht mogelijk op de samenleving zit en de samenleving zo veel mogelijk ruimte geeft. Het oude principe dat de gemeente er voor de inwoners is en niet andersom moet weer volop gelden.

Dat betekent concreet:

- De bereikbaarheid van het gemeenteloket wordt vergroot, door vaker buiten kantooruren open te zijn en waar mogelijk nog meer zaken digitaal te regelen.
- Kosten voor overheidsdiensten (leges) zijn kostendekkend en altijd zo laag als mogelijk.
- De gemeente bevordert Het Nieuwe Werken onder medewerkers en kijkt naar de mogelijkheden om bepaalde teams in dorpen te laten werken.

Huis van de gemeente

Als de gemeente een natuurlijke bondgenoot van zijn inwoners wil zijn, is het ook goed daar in de uitstraling zo veel mogelijk aan te doen. De dienstverlening van de gemeente moet persoonlijk zijn, en uitgaan van een gelijkwaardige relatie met de inwoner.

Dat betekent concreet:

- Het gemeentehuis moet een 'huis van de gemeente' worden. Binnen dit huis zijn er mogelijkheden voor openbare ontmoetingen (tijdens en ná kantooruren), die het aantrekkelijk maken voor mensen om elkaar te treffen, te praten en ideeën uit te wisselen en deze ideeën tot uitvoering te laten komen.
- De gemeentelijke organisatie moet worden omgevormd tot expertpool, waarbij ambtenaren niet alleen het gemeentebestuur maar ook initiatieven en vrijwilligersorganisaties uit de 'mienskip' kunnen bijstaan.

2.2 Doe mee

Wij willen dat de gemeente initiatieven van inwoners ruim baan geeft, soms door (tijdelijke) financiële ondersteuning en vaak door als gemeente los te durven laten in plaats van initiatieven over te nemen. Door samenwerking van vrijwilligers en gemeente wordt het geheel meer dan de som der delen. De gemeente moet vooral aansluiten bij bestaande initiatieven en waarderen waar inwoners al enthousiast over zijn. Wij willen voorkomen dat de gemeente participatie alleen als verplicht 'instrument' ziet en oplegt aan inwoners. Er moet een goede balans zijn tussen de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad en de betrokkenheid van inwoners. Juist ook als inwoners soms niet willen participeren. Daarbij is het van belang dat de gemeente aan verwachtingsmanagement doet en eerlijk en betrouwbaar is ten aanzien van participatie.

Dat betekent concreet:

- Bij initiatieven vanuit de samenleving neemt de gemeente een positieve grondhouding aan en kijkt naar de mogelijkheden en kansen. Regels en bestemmingsplannen zijn niet leidend bij de afwijzing van een initiatief.
- De komende periode blijven we inzetten op "mienskipisering" als tegenhanger van de "privatisering": dat betekent dat maatschappelijke accommodaties (sporthallen, mfc's etc.) zoveel mogelijk worden overgedragen aan gebruikers en in handen komen van de eigen inwoners.
- Inwoners en organisaties krijgen het recht om bepaalde diensten die door of namens de gemeente worden gedaan, onder dezelfde voorwaarden over te nemen (Right to challenge). Voorbeelden hiervan zijn het groenonderhoud of het jongerenwerk.

2.3 Verenigingen en vrijwilligers

Vrijwilligers, mensen die zich met hart en ziel inzetten voor een ander, vormen een onmisbare schakel in de binding en leefbaarheid van onze dorpen en buurten. We zien steeds vaker dat vrijwilligers(organisaties) publieke taken overnemen en nieuwe vormen bedenken van dienstverlening voor hun gemeenschap. Deze positieve ontwikkeling verdient ondersteuning door onnodige regels te schrappen. De gemeente kan veel doen om vrijwilligerswerk makkelijker en leuker te maken.

2.3.1 Meer ruimte, minder knellende regels

Wij willen de slagkracht van verenigingen en organisaties vergroten door minder bemoeienis van de gemeente en minder beperkende regels. Daarbij verandert de betrokkenheid van vrijwilligers. Het is steeds lastiger om mensen structureel aan verenigingen te binden. De gemeente moet de randvoorwaarden creëren waaronder het brede vrijwilligerswerk kan floreren, binnen de ruimte van wet- en regelgeving.

Dat betekent concreet:

- De verklaring omtrent gedrag (VOG) voor vrijwilligers die werken met minderjarigen blijft gratis en kent zo min mogelijk knellende regels.
- Wij willen kritisch kijken naar de vergunningverlening: is het vereisen van bepaalde vergunningen wel echt nodig? Wij streven naar een goede verhouding tussen de noodzakelijke veiligheidseisen en het verminderen van de hoge regeldruk voor organisatoren.
- Er komt een Verenigingsfunctionaris die het aanspreekpunt gaat vormen voor verenigingen en vrijwilligersorganisaties, naar het voorbeeld van de Bedrijfscontactfunctionaris.

2.3.2 Betaalbare en duurzame verenigingsgebouwen

Voor veel verenigingen zijn de lasten van hun accommodatie een belangrijke kostenpost. Tegelijkertijd is een goed gebouw voor de (sport)vereniging van groot belang voor het goed functioneren. Wij willen de vrijwilligers meer verantwoordelijkheid én beslissingsbevoegdheid geven en ruimte voor innovatie. Er zijn veel kansen voor het verduurzamen van complexen. Dat kan een goede manier zijn om de energiekosten te drukken.

Dat betekent concreet:

- Er komt een duurzaamheidsfonds (ten behoeve van energiebesparing) waar lokale verenigingen en stichtingen een beroep op kunnen doen en waarbij rente en aflossingstermijn in overleg met de vereniging wordt vastgesteld, zodat deze aansluit bij de financiële capaciteit van de vereniging.

2.4 Bewegen voor leefbaarheid en welzijn

Bewegen is heel belangrijk, als ontspanning en als voorwaarde voor een gezond leven. Maar sport heeft ook een andere functie: het brengt mensen samen en maakt mensen weerbaar. Sport speelt ook een belangrijke rol bij het overbrengen van waarden en vaardigheden die in het gewone leven onmisbaar zijn, zoals teambelang en respect voor de ander.

2.4.1 Goede sportvoorzieningen

Het sportaccommodatiebeleid is de basis van het gemeentelijk sportbeleid. Het is belangrijk om goede randvoorwaarden te creëren binnen de gemeente om sporten en bewegen zo optimaal mogelijk te maken. Wij willen daarbij rekening houden met de verschuiving van verenigingssporten naar individuele sporten in de openbare ruimte, zoals wandelen, fietsen en hardlopen. Het CDA vindt het belangrijk dat inwoners bekend zijn met de veelzijdigheid van sportmogelijkheden, weten hoe gezond het is, en waardering hebben voor de bijdrage die sport levert aan samenwerking, het welzijn van mensen en de leefbaarheid in buurten en dorpen.

Dat betekent concreet:

- De buurtsportcoaches gaan zich richten op een breder publiek, onder meer door nauwere samenwerking met het gebiedsteam en dorpshuizen.
- Het beheer van sporthallen moet flexibeler en publieksvriendelijker.
- Wij willen vrijwilligers ondersteunen door bij nieuwbouw of een verbouwing te zoeken naar combinatiemogelijkheden van sportclubs (sportnetwerken) en zoeken naar combinaties tussen sport, cultuur, onderwijs en welzijn.

Zet sport breder in dan alleen bewegen

Naast sport en bewegen is gezonde voeding een belangrijke pijler in de preventieve gezondheidszorg. Gezonde voeding draagt bij aan het voorkomen van obesitas. De gemeente kan hier een bijdrage aan leveren door het promoten van gezonde (sport)kantines.

2.5 Bereikbaarheid

Een sterke samenleving waarin we omzien naar elkaar kan niet bestaan zonder de fysieke mogelijkheid met elkaar in contact te treden. Bereikbaarheid is daarom niet alleen een ruimtelijk, maar ook een sociaal vraagstuk. Met de aanleg van de Centrale As is hier al een belangrijke randvoorwaarde in gerealiseerd.

2.5.1 Goed openbaar vervoer, ook in het buitengebied

Openbaar Vervoer (OV) draagt bij aan betere bereikbaarheid. Het stelt mensen in staat om te participeren in de samenleving en draagt bij aan verbetering van de leefomgeving. In het landelijk gebied komt het OV steeds verder onder druk te staan als gevolg van de bevolkingskrimp. Het CDA stelt zich open voor nieuwe initiatieven op dit gebied.

Dat betekent concreet:

- Samen met de provincie Fryslân, willen we als regio Noordoost Fryslân goede concessies afsluiten voor het openbaar vervoer, waarin dorpen bereikbaar blijven.
- Door het regionaal coördineren van het wmo- en leerlingenvervoer in één Mobiliteitscentrale, hopen we dit betaalbaar en bereikbaar te houden.
- Feanwâlden wordt een OV-knooppunt voor de regio. De gemeente zal dit faciliteren met voldoende parkeerplekken en een transferium.
- We zorgen dat landbouwverkeer voldoende en veilige ruimte op de weg heeft.

2.5.2 Verkeersveiligheid

Een goede bereikbaarheid gaat hand in hand met goede verkeersveiligheid. Als mensen vrij willen bewegen moet dat wel veilig kunnen. Het CDA is daarom voorvechter van veilige verkeerssituaties bij maatschappelijke locaties zoals scholen en sportclubs. Iedereen moet op een veilige manier op weg kunnen.

Dat betekent concreet:

- Goede fysieke inpassing van maatschappelijke voorzieningen is van belang. In straten in de omgeving van deze voorzieningen worden bij voorkeur snelheid verlagende maatregelen genomen, is voldoende verlichting (sociale veiligheid) en komen goede parkeervoorzieningen.
- Fietsen is niet alleen gezond, maar ook een goede en duurzame manier van mobiliteit. Dit vergt wel goed onderhouden fietspaden, zeker nu het gebruik van elektrische fietsen toeneemt. De gemeente moet daarom zorgen dat mensen van alle leeftijden die willen fietsen, dat ook op een goede en veilige manier kunnen.

2.6 Voldoende en betaalbare woningen

Voor mensen is wonen iets essentieels, zowel de woning als de leefomgeving. De woonwensen van inwoners moeten centraal staan bij het woonbeleid. Dan gaat het om duurzame woningen, over woningen die aansluiten bij woonwensen en woningen die bestendig zijn voor verschillende levensfasen en over kwaliteit van de buurten.

Dat betekent concreet:

- Samen met dorpsbelangen, inwoners en woningcorporaties gaan we in gesprek wat de bevolkingskrimp betekent voor het woningbestand. Er blijft echter ruimte voor kleinschalige nieuwbouw initiatieven in de dorpen, als blijkt dat daar een reële vraag naar is.
- Dantumadiel stimuleert collectief en particulier opdrachtgeverschap. Door inwoners ruimte te geven zelf een rol te spelen in het bouwen van hun eigen woning of buurt, versterkt de cohesie en wordt de gemeente levendiger. Dat vraagt ook om minder regels.
- De starterlening blijft bestaan en wordt verder verruimd.
- De gemeente maakt afspraken met woningcorporatie Thús Wonen over de aanpak van oudere woningen. Dat kan leiden tot renovatie of tot nieuwbouw.

2.7 Nieuwe toekomst voor krimpregio's

Noordoost Fryslân is door het Rijk aangewezen als krimpregio waar de bevolking afneemt. Economische weerbaarheid, sociaal-maatschappelijke voorzieningen en daarmee de leefbaarheid van de samenleving komen hierdoor onder druk te staan.

Bevolkingskrimp moet door samenwerking worden aangegrepen als kans om zaken beter en slimmer met elkaar te gaan doen. Daarbij venten we het unieke en kenmerkende van de regio Noordoost Fryslân beter en vaker uit.

Dat betekent concreet:

- Leegstaande panden in het buitengebied kunnen gemakkelijk worden omgevormd tot aantrekkelijke vestigingsplaatsen voor onder meer start-up's en kleine bedrijven.
- We blijven inzetten op betere bereikbaarheid, zowel over de weg als digitaal (snel internet).
- Er komt een "Blijvers-lening" voor inwoners van 70 jaar en ouder die kiezen om in Dantumadiel te blijven of te komen wonen en daarvoor bijvoorbeeld een woningaanpassing moeten doen.

3. Familie en gezin

Voor het CDA is elk gezin – in welke samenstelling dan ook – van waarde. Van hieruit mogen we in geborgenheid opgroeien en leren we waarden en normen. We leren samenleven. Er ontstaan meer samengestelde gezinnen, waarbij mensen verantwoordelijkheid nemen voor elkaars kinderen. Andere familieleden, opa's, oma's, tantes krijgen een rol, door op te passen en bij te springen. De zorg in Nederland zou ondenkbaar zijn zonder de inzet, liefde en aandacht van deze mantelzorgers. Wij hebben daar grote waardering voor en voelen het als een plicht om hun zorg te ondersteunen en te vergemakkelijken.

3.1 Gezinnen

In al die gezinnen en families worden waarden en normen overgedragen, leren we samenleven. We ontvangen en geven er liefde, toewijding en inzet. In tijden van tegenslag is familie vaak de plek waar we bescherming en ondersteuning vinden. We vieren er de mooiste momenten van het leven en delen er ons leed. Families en gezinnen zijn van onschatbare waarde en verdienen erkenning en waardering voor de rol die ze spelen.

3.1.1 (V)echtscheiding

Helaas kunnen niet alle ouders bij elkaar blijven. Naast dat dit voor de twee ouders zelf ingrijpend is, kunnen de gevolgen voor de kinderen dit ook zijn. Zeker voor de vele kinderen die een vechtscheiding meemaken. Zij doen het minder goed op school, zijn vaker agressief en gevoeliger voor depressiviteit. In sommige gemeenten is de helft van alle jeugdhulpvragen gerelateerd aan echtscheidingen.

Dat betekent concreet:

- Het is belangrijk dat als ouders besluiten uit elkaar te gaan, zij bij de gemeente terecht kunnen voor hulp en advies om een vechtscheiding te voorkomen. Wij bepleiten opvoedondersteuning in moeilijke en makkelijke tijden.

3.1.2 Pleegzorg

In pleeggezinnen krijgen kinderen de kans om even op adem te komen of zelfs om een nieuw 'thuis' te vinden. We zien dat veel pleegouders moeite hebben om de kosten van hun pleegkind te kunnen voldoen met de vergoeding die zij ontvangen. Er blijft vaak te weinig budget over voor goede begeleiding van het kind.

Dat betekent concreet:

- De gemeente bepleit een reële vergoeding voor de kosten die pleegouders moeten maken om het kind goede begeleiding te kunnen bieden.
- Soms kan een pleegkind terug naar de biologische ouders. Wanneer het toch weer mis gaat, moet dit kind, wanneer mogelijk, teruggeplaatst worden naar het gezin waar het eerder al thuis was.

3.2 Kindvriendelijke buurten

Ieder kind verdient een veilige en uitdagende leefomgeving waarin het kan spelen en veilig opgroeien. Het CDA vindt het van belang dat kinderen veel buiten kunnen spelen: ze leren daardoor spelenderwijs samen te leven. Het CDA wil daarbij investeren in voldoende voorzieningen in het dorp en de buurt.

Dat betekent concreet:

- Veilige buurten: de centra van de dorpen worden afgestemd op het verkeer, waarbij snelheid remmende inrichting en “Dielde Romte” plaats krijgt.
- Ieder dorp beschikt over een (trap)veldje voor de jeugd, speeltuin voor de kinderen, als daarnaar vraag is. De inrichting, beheer, onderhoud en toezicht ligt bij de buurt en de jongeren zelf.
- Burgerinitiatieven op het gebied van speeltuinen kunnen rekenen op medewerking van de gemeente.

3.3 Onderwijs

Het is onze taak om kinderen thuis en op school goed voor te bereiden op hun rol en plek in de samenleving en de wereld daarbuiten. Goed onderwijs biedt alle kinderen en jongeren de kans om hun talenten te ontwikkelen en uit te groeien tot volwaardige en betrokken inwoners. In de afgelopen jaren is geïnvesteerd in schoolgebouwen in Rinsumageast en De Westereen. Momenteel worden plannen voor Damwâld verder uitgewerkt.

CDA Dantumadiel zet actief in op behoud van basisscholen, ook van de kleinere, als daarvoor draagvlak is. De gemeente ondersteunt scholen in het onderzoeken van samenwerking met andere verenigingen. Bij het maken van een keuze voor samenwerking staat de kwaliteit van onderwijs voorop. Onderdeel van die kwaliteit is ook de levensbeschouwelijke identiteit van de school. De gemeente legt de verantwoordelijkheid zoveel mogelijk bij scholen of ouders neer.

Dat betekent concreet:

- Ouders hebben keuzevrijheid naar welke school hun kinderen gaan. De brede school biedt onderdak aan zowel de christelijke identiteit als de openbare identiteit.
- Het CDA zet in op nieuwbouw van de schoolgebouwen in Feanwâlden, Wâlterswâld en Broeksterwâld.
- Door de mediatheken in de school wordt het lezen van de kinderen gestimuleerd. Er is extra aandacht nodig tegen sociale uitsluiting van kinderen en het verbeteren van leerprestaties.
- De gemeente stimuleert dat schoolgebouwen meerdere functies hebben, zoals door het schoolplein openbaar speelterrein te laten zijn en in de school de kinderopvang aan te bieden.
- Kinderen tussen twee en vier jaar hebben recht op een aantal dagdelen voorschool. De kinderopvang biedt deze kinderen de mogelijkheid om met elkaar te spelen én te leren. Daarbij is aandacht voor taal en ontwikkeling en vindt een goede overdracht van de kinderen naar de basisschool plaats.
- De vangnet-regeling voor het schoolzwemmen voor kinderen van wie de ouders het leeszemmen niet kunnen betalen, blijft bestaan.

Hulp

Het is belangrijk dat scholen de weg weten naar het gebiedsteam van de gemeente. Scholen en het gebiedsteam voelen zich in gelijke mate verantwoordelijk voor het welbevinden van het kind, waarbij zij informatie kunnen uitwisselen. Kinderen moeten de kans krijgen zich volledig te ontplooiën en volop mee te doen in de maatschappij.

Dat betekent concreet:

- De gemeente maakt het mogelijk dat gezinnen, die daarvoor geen financiële mogelijkheden hebben toch kunnen meedoen aan activiteiten onder andere van school, cultuur en sport.

3.4 Samen met maatschappelijke organisaties

Het CDA is dé partij van de samenleving en vindt de balans tussen individuele verantwoordelijkheid en solidariteit. Een goed contact met inwoners, vrijwilligers, lokale ondernemers, verenigingen en geloofsgemeenschappen is van groot belang. Bij de ontwikkeling van beleid voor het sociaal domein wordt informatie verkregen van kerkelijk werkers over armoede, gezinsproblematiek, verslavingen etc. In kerken en geloofsgemeenschappen leren jonge mensen belangrijke waarden aan als naastenliefde, tolerantie en respect.

Dat betekent concreet:

- Kerken worden betrokken bij de ontwikkeling van het jongeren- en het sociaal beleid. Ook organisaties zoals de voedselbank worden gehoord door de gemeente en kunnen de gemeente van informatie voorzien.

3.4.1 Verenigingen

Verenigingen met al hun vrijwilligers zijn het cement van de samenleving. Daar leren jongeren dat sport leuk is, samen te werken, om te gaan met teleurstellingen, de handen uit de mouwen te steken, respect te hebben voor gezag (trainer, scheidsrechter), wellicht zelfs mee verantwoordelijkheid te dragen voor het beheer en onderhoud van een terrein. Het is belangrijk dat geïnvesteerd wordt in vrijwilligers zodat zij goed om kunnen gaan met jongeren die specifieke aandacht vragen. Ook is het belangrijk dat zij de weg weten te vinden als zij het gevoel hebben dat de situatie van een van hun jeugdleden 'niet pluis' is.

Dat betekent concreet:

- De gemeente heeft een combinatiefunctionaris die kinderen, jongeren en ouderen betreft bij sport. Deze helpt scholen de gymlessen te verzorgen, coaching te geven aan trainers, zodat zij leren omgaan met jongeren die bijzondere aandacht nodig hebben.
- De combinatiefunctionaris signaleert problemen in de thuissituatie en verwijst daar waar nodig is, naar juiste hulp.
- De combinatiefunctionaris kan kinderen en hun ouders helpen, voor wie het lidmaatschap van een vereniging te duur is.

3.5 Lokale toegang zorg

Als jongeren een steuntje in de rug nodig hebben is het belangrijk dat dit in de gemeente goed gebeurt. De drempel om hulp te zoeken moet zo laag mogelijk zijn. Belangrijk is dat de toegang tot zorg zo is georganiseerd dat jongeren naar de meest adequate zorg op het juiste moment worden geleid: dus 'licht' waar het kan en 'zwaar' waar het moet.

Eén aanspreekpunt voor het gezin is het uitgangspunt. Het gebiedsteam vangt veel vragen op over zorg, welzijn, opvoeding en jeugdhulp die niet door dure specialistische hulp hoeft te worden behandeld. Het gebiedsteam verbindt ouders met elkaar en met bijvoorbeeld ouderen met ervaring en tijd. Het gebiedsteam heeft regelmatig contact met de (basis)scholen en wijkteams.

Dat betekent concreet:

- De gemeente begeleidt jongeren en hun familie duidelijk en op tijd in de overgang tussen de verschillende vormen van zorg.
- Het gebiedsteam zorgt voor een goed contact met opvanglocaties en hulpinstanties, zodat zij kan doorverwijzen naar de juiste hulpinstantie.
- De gemeente werkt nauw samen met de scholen en wijkteams bij het ontwikkelen en uitvoeren van preventieprojecten, zoals het tegengaan van drugs en alcoholmisbruik en het voorkomen van schoolverlating

Jongeren

Met het grootste deel van al onze jongeren gaat het hartstikke goed: ze zijn gezond, doen naar vermogen mee op school, hebben een rijk sociaal leven en voelen zich goed.

Voor jongeren wordt ingezet op training, scholing, werkervaringsplaatsen en aanvullingen op het loon wanneer zij niet volledig kunnen werken. Onderwijs en het bedrijfsleven zijn hierbij belangrijk. Samenwerking in de driehoek gemeentelijke overheid – onderwijs – ondernemers is van belang om jongeren stage-/ werkervaring te laten opdoen en te begeleiden naar werk. Daarbij kunnen jongeren betrokken worden bij de vrijwillige brandweer, kunnen zij een maatschappelijke stage in een dorps huis uitvoeren of betrokken worden bij ouderen in verzorgingshuizen.

Dat betekent concreet:

- De jeugd wordt gestimuleerd om zelf activiteiten te organiseren, waarbij de initiatieven van onderop worden uitgevoerd en gesteund worden door de gemeente.
- Er komt aandacht voor eenzaamheid en geestelijke klachten onder jongeren. De gemeente heeft de kennis en een netwerk georganiseerd om hiervoor hulp te kunnen aanbieden.

4. Zorg voor elkaar

Het CDA streeft naar een samenleving waar mensen zoveel mogelijk mee kunnen doen ongeacht geslacht, leeftijd, inkomen en eventuele beperkingen. Het CDA zet in op een samenleving die een goede sociale verbondenheid kent met gebundelde inzet van vrijwilligers, mantelzorgers en professionals in een hecht netwerk. Mensen die het nodig hebben worden ondersteund op een wijze die bij hen past. Wij willen ervoor waken dat we in de gemeente allerlei nieuwe regels gaan vastleggen die maatschappelijke problemen niet écht gaan oplossen.

4.1 Preventie

Het welbevinden van mensen staat voor het CDA centraal. Mensen zijn daarvoor op de eerste plaats zelf verantwoordelijk. Voorkomen is beter dan genezen. Vaststaat dat de kosten van investeringen in welzijn, cultuur en sport minder hoog zijn dan zorgkosten. De opgave voor de gemeente is om, samen met maatschappelijke organisaties en sportclubs, te zorgen voor een gezonde omgeving voor iedereen. Die doelstelling wordt gerealiseerd door welzijn, cultuur en sport daarin als middel te zien in een preventie aanpak.

Dat betekent concreet:

- Dantumadiel werkt samen met andere instanties aan het ontmoedigen van roken en het tegengaan van alcoholmisbruik door bijvoorbeeld voorlichting.
- Door in de kantine van de sportvereniging of school gezonde producten aan te bieden, helpt zij mee de keuze voor een gezonde leefstijl bij de leden of leerlingen te bevorderen en daarmee het groeiende probleem van overgewicht tegen te gaan. Gemeente, scholen en (sport)verenigingen gaan deze uitdaging gezamenlijk aan.
- In Dantumadiel komt minstens één openbaar beweegpark, waar iedereen met toestellen wordt uitgedaagd om meer te bewegen.

4.2 Persoonlijke kracht

Het CDA gaat uit van de persoonlijke kracht en waardigheid van mensen. Natuurlijk houden we rekening met wat mensen niet kunnen, maar ons vertrekpunt is wat mensen wél kunnen. Dat vergt geen algemene regels maar maatwerk, ook bij thuiszorg.

Dat betekent concreet:

- We willen ook in de zorg de mogelijkheid instellen dat inwoners met een 'recht om uit te dagen' voorstellen doen om zelf de zorg in hun omgeving te organiseren als alternatief voor zorg die wordt aangeboden door de gemeente.

Aanpak laaggeletterdheid

In Nederland zijn ruim 2,5 miljoen mensen die moeite hebben met lezen en schrijven en daardoor moeilijker mee kunnen doen in de samenleving. Dat is een ongekend hoog aantal en het is voor deze mensen een serieuze handicap in een wereld van internet, e-mail en sociale media.

Dat betekent concreet:

- De aanpak van laaggeletterdheid via het Digi-Taalhuis in De Westereen krijgt meer aandacht. Hulp bij lezen en schrijven wordt ook uitgebreid naar andere dorpen in de gemeente.

4.2.1 Passende voorzieningen

In de buurt faciliteert de gemeente ontmoeting in dorpshuizen als dé plek voor culturele en sociale activiteiten. Maar ook door het bereikbaar maken van voorzieningen door bijvoorbeeld buurtbussen en toegankelijk Openbaar Vervoer.

Daarbij hoort ook passende woonruimte; het CDA wil het mogelijk maken dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen, maar wel op een veilige manier. Met woningcorporaties maken de gemeenten gerichte prestatieafspraken over de hoeveelheid en de kwaliteit van het woningaanbod per dorp.

Dat betekent concreet:

- Wonen en zorg voor een gehandicapt kind of familie in de directe woonomgeving vindt het CDA gewenst. Hiervoor kan de gemeente vergunningen voor flexibele bouwconcepten met een bepaalde duur afgeven, waarna de opstal, als de zorgtaak is beëindigd, wordt verwijderd.
- Groepen inwoners of dorpen worden uitgedaagd om zelf een concept voor (regionaal) buurtbus-vervoer op te zetten. De gemeente staat hen bij met expertise en eenmalige financiële ondersteuning.

4.2.2 Mensen met een beperking

Het straatbeeld vertoont steeds meer scootmobiel, rollators en mensen die een andere fysieke beperking hebben. Ook mensen met een psychische beperking komen steeds meer in beeld. Voor deze doelgroep heeft de gemeente er een aantal taken bij gekregen. Niet alleen op het gebied van de zorg, maar ook op het gebied van toegankelijkheid van de openbare ruimte en de begeleiding vanuit de maatschappelijke opvang.

Dat betekent concreet:

- Samen met ervaringsdeskundigen wordt eenmaal per jaar naar drukbezochte plekken gekeken om hindernissen voor toegankelijkheid te signaleren en te verhelpen.
- Naast de zorg voor mensen met een fysieke handicap, dient de maatschappelijke integratie te worden bevorderd van mensen met een verstandelijke en/of psychische handicap.

4.3 Omzien naar elkaar

Zorg heb je nodig als je ziek bent of leeft met een handicap of beperking. De meeste mensen die zorg nodig hebben willen dit zo goed en lang mogelijk in hun eigen omgeving organiseren. Wij willen deze zorg dicht bij huis versterken en beter organiseren, zodat de professionele zorg en ondersteuning beter aansluiten bij de keuzes van mensen. Innovatie en nieuwe medische inzichten kunnen daarbij helpen en het persoonsgebonden budget kan een belangrijk instrument zijn om die zorg naar eigen wens in te richten.

4.3.1 Mantelzorg

Mantelzorgers zijn van onschatbare waarde in de zorg voor ouderen, gehandicapten en chronisch zieken. Mantelzorgers vinden het normaal om te zorgen voor een hulpbehoevend(e) familielid of kennis. Wij vinden dat de gemeente niet kan korten op zorg als er redelijkerwijs geen mantelzorg is om dat op te vangen. Ook de buurtverpleegkundige moet bij het oordeel over de vraag hoeveel zorg iemand nodig heeft, goed kijken naar de draagkracht van de mantelzorger en dit afstemmen met de gemeente.

Daarnaast moet de dagopvang en de respijtzorg in de gemeente op orde zijn. Door respijtzorg worden taken van mantelzorgers tijdelijk overgenomen, zodat zij van tijd tot tijd even op adem kunnen komen. Specifieke aandacht is er voor de jonge mantelzorger. Het bieden van laagdrempelige trefpunten en goede voorlichting zijn daarbij basisvoorwaarde.

Dat betekent concreet:

- Het plaatsen van tijdelijke mantelzorgunits naast de woning van degene die zorg behoeft, wordt eenvoudiger gemaakt.
- Dantumadiel blijft inzetten op professionele ondersteuning van mantelzorgers voor informatie, advies of praktische ondersteuning. Dat kan gebeuren via Stichting Welzijn Het Bolwurk of op een andere manier.

4.3.2 Aanpak eenzaamheid

Eenzaamheid is een groot probleem in onze samenleving. Het komt in alle leeftijdscategorieën voor, maar vooral onze ouderen zijn een kwetsbare groep. De zorg en aandacht voor ouderen is een verantwoordelijkheid van ons allemaal, van familie, burens, kennissen en verenigingen. Om eenzaamheid tegen te gaan willen wij inzetten op het versterken van bestaande maatschappelijke en sociale verbanden en ouderen stimuleren om zelf op zoek te gaan naar sociale contacten.

Dat betekent concreet:

- Voor het CDA is eenzaamheidsbestrijding een speerpunt in het zorg- en welzijnsbeleid. Wij willen een gemeentelijke aanpak van eenzaamheid: te beginnen door het onderwerp eenzaamheid meer aan bod te laten komen bij het 'keukentafelgesprek'.

4.3.3 Ouderen

De vergrijzing van de bevolking heeft gevolgen voor het gemeentelijke zorgbeleid. Om goed voorbereid te zijn op de toekomst moet de gemeente nu in overleg gaan met ouderenorganisaties om te horen wat belangrijk is in de betreffende gemeente voor de zorg van later. Een speerpunt daarbij is omgang met dementie.

Dat betekent concreet:

- Dantumadiel wil een "dementievriendelijke gemeente" worden. Dat betekent dat we samen met andere partijen (zorgorganisaties, winkeliers en anderen) informatie en trainingen gaan aanbieden over dementie.

4.4 Samenwerking met professionals

In de zorg blijft professionele ondersteuning noodzakelijk. Omdat er zeer veel verschillende organisaties werkzaam zijn op het terrein van welzijn en zorg is integraal werken belangrijk. De afgelopen jaren heeft het faillissement van Pasana Zorggroep ook in Dantumadiel veel impact gehad en daar kunnen we als samenleving lessen uit trekken.

Dat betekent concreet:

- De gemeente ondersteunt samenwerking van professionals, waaronder de zorgverzekeraars, om een integrale aanpak in de buurt mogelijk te maken. Bij een integrale aanpak waarborgt de gemeente goede bereikbaarheid en snelle doorschakeling waar nodig (24-uursbereikbaarheid, korte lijnen naar huisartsen en zorgorganisaties).
- Samen met zorgpartijen en investeerders willen we kijken of Damwâld een passende voorziening voor ouderenzorg kan krijgen. Dat kan bijvoorbeeld gerealiseerd worden in de omgeving van Nij Tjaerda of het Mounetille-terrein.
- We zetten in op versterking van de ouderenzorg in Feanwâlden en De Westereen.
- Dantumadiel bouwt aan doorleef-woningen in kleinere dorpen, die zowel voor starters als senioren geschikt zijn.

4.5 Financiën

De gemeenten hebben de afgelopen jaren extra taken erbij gekregen op het terrein van de (jeugd)zorg en werk, met forse bezuinigingen. De opgave voor gemeenten is om zorg te leveren voor het geld dat ze daarvoor krijgt. Voor ons is het uitgangspunt: Rijksgeld voor de zorg gaat naar de zorg.

4.5.1 Eigen bijdragen

Uitgangspunt voor het CDA is dat de voorzieningen voor iedereen toegankelijk blijven. Het vragen van een eigen bijdrage kan dienen als 'remgeld' om de zorgkosten in de hand te houden. Hierdoor kan er langer zorg worden geboden van een beperkt budget. Daarbij dreigt zorgmijding als de eigen bijdragen van mensen te hoog worden. Het CDA staat voor zorg voor iedereen die dat nodig heeft. Waar mogelijk organiseert de gemeente een vangnet voor mensen met een smalle beurs, en voert ze waar mogelijk gericht beleid om de eigen bijdragen naar draagkracht te heffen.

Hierbij hebben wij in het bijzonder oog voor de middeninkomens die vaak nét buiten alle regelingen vallen.

Dat betekent concreet:

- Er komt een vangnetregeling in de bijzondere bijstand voor eigen bijdragen.
- Er komt een maximumbedrag dat een gezin aan eigen bijdragen moet betalen.
- Een inkomensstaffel voor eigen bijdragen is nodig, zodat mensen die nét boven de minimumgrens zitten niet onevenredig hoge eigen bijdragen betalen.

4.5.2 De menselijke maat centraal

Wie grotendeels afhankelijk is van zorg heeft de mogelijkheid dat zelf te regelen en naar eigen inzicht vorm te geven. Bovendien verloopt financiering van zorg dan niet via zorginstellingen, maar vindt plaats vanuit de vraag van mensen die zorg nodig hebben. Het CDA is om deze redenen groot voorstander van persoonsvolgende bekostiging. Zorgfinanciering die de mens centraal stelt dus, zoals het persoonsgebonden budget (PGB) of een vouchersysteem waarmee zorg kan worden ingekocht wanneer een persoon daarvoor kiest. Zo beschermen we de menselijke maat in de zorg.

Dat betekent concreet:

- Het persoonsvolgend budget (PGB) is een geschikt middel om mensen zelf hun zorg in te laten richten. Hierdoor kan professionele zorg dicht bij huis worden geregeld. Wel is het van belang om de kwaliteit te blijven garanderen.
- Misbruik van het PGB komt helaas voor. De gemeente moet dit actief tegengegaan. Achteraf moeten mensen natuurlijk verantwoording afleggen om fraude tegen te gaan. De financiële middelen van het PGB mogen evenmin 'verdwijnen' in financieringsconstructies voor zorgvastgoed.

4.6 Organisatie

Zorg gaat over mensen; wij kiezen daarom voor een zorgstelsel waarin de patiënt centraal staat, waarin professionele zorg en zorg door familie of bekenden goed aansluiten en langdurige en intensieve zorg in alle fasen van het leven beschikbaar is als dat nodig is.

4.6.1 Cliëntparticipatie

Dantumadiel kent sinds kort een Participatieraad Sociaal Domein die werkzaam is voor de vier DDFK gemeenten. Het is van belang dat hier ook ervaringsdeskundigen deelnemen. Zij kunnen de gemeente het beste uitleggen hoe ze de zorg ervaren en wat er nog aan schort. Juist daarom is het van belang dat zij niet alleen adviseren over nieuwe voorstellen maar ook over de uitvoering van het bestaande beleid. Ook bij de dagelijkse praktijk zoals de keukentafelgesprekken is (onafhankelijke) cliëntondersteuning wenselijk.

Dat betekent concreet:

- De Participatieraad Sociaal Domein wordt bij het opstellen en bij de uitvoering van beleid betrokken, ook kunnen ze naast de patiënt gaan staan bij geschillen vanuit een ombudsfunctie.

4.6.2 Regeldruk in de zorg

Door de veelvoud van (gemeentelijke) formulieren en procedures zien mensen vaak door de bomen het 'sociale bos' niet meer. Ook de toegankelijkheid van gemeentelijke informatie op de website en folders behoeft extra aandacht. We gaan uit van vertrouwen in plaats van wantrouwen.

Dat betekent concreet:

- Dantumadiel krijgt een "Minder Gedoch-prijs" voor het beste idee om te komen tot minder regels en/of verantwoordingsdocumenten.

4.7 Werk en participatie

Met de Participatiewet zijn gemeenten meer verantwoordelijk gemaakt voor het toeleiden naar werk. De wetgeving kent evenwel nog een aantal belemmeringen die een integrale en flexibele aanpak mogelijk maken, onder andere bij het geven van bonussen bij werk met inzet van uitkeringen. Het CDA wil zich inzetten voor betaald werk voor diegenen die dat kunnen en willen. Werk is belangrijk voor inkomen, zelfontplooiing en sociale contacten.

4.7.1 Werk

De gemeenten staan door de Participatiewet voor een grote opgave met werkgevers, UWV, onderwijs, Werk Leerbedrijf NEF en particuliere organisaties als uitzendbureaus. Ook voor mensen waar betaald werk een brug te ver is, is participatie van belang. Voor ons is de tegenprestatie dan een middel om mensen te activeren die nu wel een uitkering ontvangen, maar verder niet participeren. Dat zij actiever worden is beter voor henzelf, hun omgeving en ook voor de samenleving.

Wij willen voorkomen dat jongeren tussen de wal en het schip belanden. Daarom is extra aandacht nodig voor beschermt werk en voor de aansluiting van jongeren naar de arbeidsmarkt die van het PRO/VSO-onderwijs komen.

Dat betekent concreet:

- Er komt één verbeterde werkgeversbenadering. Daarbij worden werkgevers met concrete mogelijkheden voor plaatsing benaderd door één instantie. De sectoren landbouw, bouwnijverheid, detailhandel, zorg en recreatie zijn daarin belangrijk.
- Werkgevers krijgen een premie wanneer ze een langdurig werkloze blijvend in dienst nemen.
- Bij misbruik en fraude van de Participatiewet zetten we in op een strenge, maar rechtvaardige handhaving. Niet alleen om de fraudeur te straffen, maar ook voor een eerlijke verantwoording naar de rest van de samenleving.

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie als het gaat om werk, ook nu onze ambtenaren in de DDFK organisatie zijn ondergebracht. Het gaat hierbij om werkstages of werkervaringsplekken, werkplekaanpassingen, mobiliteitsbonussen en no-riskpolissen voor werknemers met een beperking, indienstnemingssubsidie en proefplaatsingen met behoud van uitkering, loonkostensubsidie of loondispensatie, participatieplaatsen en jobcoaching.

Dat betekent concreet:

- Jaarlijks zijn er traineeships voor minstens 5 jong afgestudeerden bij de gemeentelijke organisatie. We stimuleren andere organisaties dit ook te doen.

4.7.2 Armoede

Armoede is niet alleen een financieel probleem, maar vooral ook een zaak van niet kunnen meedoen in de samenleving. Daarom wil het CDA een actief armoedebeleid van gemeenten. Ook hier geldt dat de inwoner eerst zelf verantwoordelijk is. Een integrale aanpak met zorg en welzijn is geboden. En voorkomen beter is dan genezen. Goed toegankelijke en begrijpelijke informatie over de minimaregelingen zowel van de gemeente als het rijk is een basisvoorwaarde. Mensen die afhankelijk zijn van een uitkering, hebben daar over het algemeen niet voor gekozen. Ze zitten in een situatie die niemand wenst. Ze moeten met respect bejegend worden.

Dat betekent concreet:

- Wij zetten projecten met vrijwilligers in voor mensen die moeite hebben hun administratie op te zetten. Een voorbeeld is 'schuldhelpmaatjes'. We zorgen ervoor dat gemeentelijke schuldhulpverlening snel kan helpen. Er mogen geen wachtlijsten ontstaan.
- We steunen maatschappelijke initiatieven voor armoedebestrijding. Dit kunnen we doen door subsidie te geven, maar ook door te zorgen voor huisvesting of praktische hulp te bieden. Voorkeur gaat daarbij naar lokaal verankerde organisatie vanwege hun bekendheid van de regio.
- Voedselbanken blijken helaas noodzakelijk maar moeten wel een tijdelijke oplossing blijven. De gemeente ondersteunt de Voedselbank Dantumadiel jaarlijks met een exploitatiesubsidie. Bezoekers van de voedselbank hebben vaak meer problemen tegelijk, zoals werkloosheid en schulden. De gemeente gaat hen actief benaderen om deel te nemen aan het schuldhulpverleningstraject en het zoeken van werk. Zo kan de voedselbank ook voor hen een tijdelijke voorziening blijven.

5. Eerlijke economie

Het CDA streeft naar een eerlijke economie. Een eerlijke economie betekent dat mensen moeten kunnen profiteren van een goed economisch klimaat en dat iedereen de kans krijgt om met zijn talenten een eerlijk inkomen te verwerven. Maar het betekent ook rekening houden met leefbaarheid en de leefomgeving. Ondernemers gaan dan ook niet alleen voor eigen winst, maar werken waar dat kan samen met onderwijsinstellingen en overheden. In een eerlijke economie houden we ook rekening met de andere taken die mensen naast hun werk in het leven hebben, zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg of andere zorgtaken. Wij willen kortom goed zorgen voor wat van waarde is, de lokale economie stimuleren en de werkgelegenheid laten groeien.

Gemeenten kunnen beperkte, maar belangrijke delen van de economie beïnvloeden. Veel Nederlanders zijn werkzaam in het midden- en kleinbedrijf (MKB), dat goeddeels afhankelijk is van lokale en regionale keuzes en ontwikkelingen. Lokale ondernemers maken zelf de belangrijkste keuzes. Maar de gemeente kan wel allerlei randvoorwaarden scheppen voor een florerende lokale economie en bedrijven ondersteunen door bijvoorbeeld de regeldruk te verminderen of een gunstig vergunningenbeleid te voeren.

5.1 Bedrijvigheid

Bedrijvigheid en ondernemerschap dragen bij aan de vitaliteit en de leefbaarheid van dorpen en de regio. Mensen werken als werknemer of starten een eigen bedrijf. Naast algemene bedrijvigheid is de specifieke bedrijvigheid in een dorp veelal (cultuur)historisch bepaald. Duurzame werkgelegenheid kan worden bevorderd door het koesteren van de historische bedrijfstak, en dus de kennis, en door het gericht aantrekken van bedrijven en instellingen (onderwijs, zorg) die hier waarde en kennis aan toevoegen.

Het CDA kiest vanuit zijn uitgangspunt van rentmeesterschap nadrukkelijk voor het stimuleren van sociaal ondernemerschap, waarbij de winst van het bedrijf bijdraagt aan het geven van kansen aan mensen en aan duurzaam produceren. Voor het CDA zijn familiebedrijven en MKB-bedrijven de motoren waar de samenleving op draait.

5.1.1 Ondernemerschap

Het CDA waardeert ondernemerschap en wil dat waar mogelijk in de verschillende bedrijfsfasen stimuleren, vooral rondom de huisvesting. Daarnaast is kennisdelen het adagium van deze tijd. Startende jonge ondernemers wisselen graag kennis uit, en delen voorzieningen. Dit om kosten te drukken, contacten te onderhouden en aanvullende diensten te kunnen verlenen. Wij willen hen ondersteunen en ondernemers stimuleren om te groeien.

Dat betekent concreet:

- Economisch beleid geven we zoveel mogelijk regionaal vorm in Noordoost Fryslân, zonder de belangen van Dantumadiel uit het oog te verliezen.
- Leegstaande winkels, bedrijfsgebouwen of overheidspanden moeten meer gebruikt worden om start-up's en kleine ondernemers te huisvesten.
- We zetten in op versterking van de winkelcentra in Damwâld, De Westereen en Feanwâlden.
- Dorpen krijgen de mogelijkheden met plannen te komen om op kleine schaal industrie- of bedrijventerreinen op te zetten. De gemeente gaat initiatieven hiervoor met kennis en expertise bijstaan en zoekt naar mogelijkheden.

5.1.2 Werkgelegenheid

Gemeenten kunnen de werkgelegenheid bevorderen, maar banen worden gemaakt door ondernemers, bedrijven en andere organisaties. Werkgeversservicepunten zijn de aanjagers van duurzame werkgelegenheid door samen met bedrijven creatief te zoeken naar vormen van werkgelegenheid en praktische opleiding, en anderzijds de juiste mensen daarbij te zoeken. De gemeente kan bedrijven stimuleren om efficiëntie van bedrijfsvoering te zoeken binnen het bedrijf door zo veel mogelijk mensen aan werk te helpen of op te leiden. Gemeenten geven ruimte en voorrang aan bedrijven met veel werkgelegenheid.

Dat betekent concreet:

- Werklozen die zelfstandig ondernemer willen zijn worden gestimuleerd. Particuliere programma's kunnen daarbij helpen. Kosten die hiervoor gemaakt worden kunnen opgebracht worden uit het re-integratiebudget, of - achteraf - uit bespaarde uitkeringen.

Iedereen aan het werk

Iedereen doet mee en mag zijn of haar talent inzetten en daarvoor erkenning krijgen. Wie geen betaald werk verricht, kan op andere manieren een maatschappelijke bijdrage leveren. Wij juichen het toe wanneer mensen in een uitkeringssituatie een tegenprestatie leveren. Alles wordt ingezet om mensen werk of een bijdrage te laten verrichten, zo nodig gelijktijdig met het oplossen van andere (zorg)problemen.

Dat betekent concreet:

- Wij zetten in op duurzaam werk, tijdelijke arbeidsplaatsen moeten altijd perspectief bieden op een vervolg.
- Wij willen creatieve vormen om mensen aan het werk te helpen ondersteunen. Bijvoorbeeld wanneer iemand een parttime baan vindt, dan kan de gemeente dit inkomen aanvullen tot bijstandsniveau.
- Binnen de regels willen wij zoeken naar meer flexibiliteit. Iemand die een tijdelijke werkervaringsplek had, moet nu weer opnieuw bijstand aanvragen. Van die rompslomp moeten we af, dit stimuleert werken niet.

Oudere werklozen

Het is helaas niet reëel om te veronderstellen dat alle oudere werklozen op korte termijn een vaste baan kunnen vinden. Vaak zijn deze mensen wel op een andere manier in de samenleving actief, bijvoorbeeld als vrijwilliger of mantelzorger. Dat verdient waardering.

Dat betekent concreet:

- Er komt vrijstelling van de sollicitatieplicht voor langdurig werkzoekenden boven de 55 jaar die structureel en gedurende meerdere dagen per week vrijwilligerswerk doen of mantelzorg bieden.

Korte metten met fraude

Jaarlijks vinden er in Nederland tienduizenden gevallen van uitkeringsfraude plaats. Dat is onverteerbaar voor alle mensen die zich wel aan de regels houden en zij die met de premies de uitkeringen bij elkaar sparen. Fraude is diefstal van de gemeenschap.

Dat betekent concreet:

- Er komt meer capaciteit voor het opsporen en vervolgen van profiteurs en fraudeurs. Dat kan bovendien helpen om het onderscheid tussen fraude en administratieve fouten bij uitkeringsgerechtigden te kunnen vaststellen.

5.2 Platteland

Een volledig dekkend mobiel netwerk en digitale infrastructuur en snel internet vormen een basisvoorziening voor een innovatieve economie, juist op het platteland. Tevens is deze digitale en mobiele bereikbaarheid een basisvoorziening voor de leefbaarheid en veiligheid. Samen met Kabel Noord is de afgelopen jaren al geïnvesteerd in glasvezel in een aantal van onze dorpen. Daar gaan we mee door, de komende periode in de kleinere dorpen en het buitengebied.

5.2.1 Vitale dorpen

De detailhandel verandert momenteel sterk en dat vraagt om een antwoord op regionaal niveau. In het omgevingsplan wordt geregeld waar detailhandel mag plaatsvinden. Voor de vitaliteit en aantrekkelijkheid van dorpen en buurten is het nodig dat de bewoners en bezoekers passende belevingen aangeboden kunnen worden. Daarvoor is ruimte nodig, zowel fysiek als in de regelgeving.

Het CDA is van mening dat detailhandel op meerdere plekken in een dorp versterkend werkt voor de lokale economie. Verkopen aan huis in plattelandsgebieden zijn van meerwaarde voor agrarische bedrijven en daarmee voor het behoud van voedselproductie en groene landschappen.

Dat betekent concreet:

- Branchevervaging en -vermenging zijn goede experimenten, die vaak voor nieuwe bedrijvigheid, werkgelegenheid en levendigheid in de buurt zorgen.
- Leegstaande panden bieden kansen voor nieuwe vormen van detailhandel, zoals markthallen en pop-up stores.
- Eén van de kenmerken is het gratis parkeren in Dantumadiel: dat blijft zo in de gehele gemeente met gratis en bereikbare parkeerplekken.
- Ondernemers worden uitgedaagd de dorpen levendig te houden, bijvoorbeeld met evenementen.
- Er wordt weer meer geïnvesteerd in de openbare inrichting en het groen in de dorpskernen: dit is het visitekaartje voor de leefbaarheid in dorpen.

5.2.2 Recreatie

Dantumadiel wordt steeds aantrekkelijker voor toeristen en recreanten. Zij zoeken naar ervaringen en beleving van een voor ons bekend, maar prachtig gebied. Ook voor de eigen inwoners wordt het steeds belangrijker dat belevingen geboden worden. Voor ondernemers biedt dit kansen. Een voorbeeld hiervan is het project Wetter-Wâlden die het gebied in het Bûtefjild en omliggende dorpen wil versterken.

Dat betekent concreet:

- De plannen van Wetter-Wâlden worden ondersteund om van It Bûtefjild een prachtig natuur-, beleef- en recreatiegebied te maken. Zowel voor toeristen als voor eigen inwoners en landbouwers willen we het gebied bereikbaar houden.
- Gemeentelijke ontwikkelplannen in dorpen worden indien mogelijk in relatie tot Wetter-Wâlden bekeken, bijvoorbeeld als het gaat om wonen-aan-het-water.
- We onderzoeken de behoefte en mogelijkheden om openbare toiletvoorzieningen te realiseren in de gemeente, bedoeld voor fietsers en wandelaars.
- Dantumadiel blijft haar vaar-, wandel- en fietspaden goed onderhouden en kijkt naar mogelijkheden om dit verder uit te breiden, met name rondom de dorpen.

5.3 Ruimte geven

Economische vitaliteit van handel en productie kan worden bereikt door partijen bij elkaar te brengen, samen op te trekken en ruimte te geven aan initiatieven van mensen. Daarnaast is het essentieel dat de regelgeving meebeweegt met de economische vitaliteit.

5.3.1 Kansen benutten

Met de nieuwe omgevingswet kan de gemeenteraad zich nadrukkelijk richten op een toekomstvisie voor de gemeente, gebaseerd op de optimale economische kansen van je dorp of regio.

Betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij het opstellen van een omgevingsvisie is vanzelfsprekend. Belangrijk is dat het CDA zich onderscheidt door specifiek te vragen naar belemmeringen die worden ervaren bij ondernemerschap, en dit terugkoppelen aan het beleid waar dat aangepast kan worden.

Dat betekent concreet:

- Om ondernemerschap optimale kansen te geven is het belangrijk om experimenten toe te staan. Regelgeving vanuit de ruimtelijke ordening kan dan soms in de weg zitten. Het CDA is voorstander van het creatief toepassen van regels op het moment dat flexibel ondernemerschap dat vraagt in het economisch belang van de gemeente.
- In het kader van het toekomstbestendig maken van de economie is flexibiliteit belangrijk. De ondernemer moet meer ruimte krijgen om te ondernemen. Dat kan door het schrappen, aanpassen of flexibiliseren van regels in bijvoorbeeld het bestemmingsplan.

5.3.2 Land- en tuinbouw

Voedselproductie om jezelf te kunnen voeden is voor elk land essentieel. In Nederland kennen we, mede vanwege het gunstige klimaat, een lange traditie van landbouw. De producten uit ons land worden wereldwijd geëxporteerd en zijn befaamd om hun kwaliteit. Agrariërs zijn de basis voedselproducent, maar niet alle burgers ervaren dit meer. Onze landbouw is echter ook een innovatieve sector. Wij steunen initiatieven om de productie te vernieuwen zodat de sector nog duurzamer, gezonder en concurrerender wordt.

Dat betekent concreet:

- Het CDA streeft naar een gezonde balans en evenwicht tussen natuur, landbouw en recreatie.
- We stimuleren een betere communicatie en begrip tussen agrariërs, burgers en andere belangengroepen.
- Landbouwers zijn ook groenbeheerders. Het groene, wâldske landschap draagt op allerlei manieren bij aan het welzijn en het geluk van mensen, en daarmee aan de omgevingskwaliteit. We ondersteunen ook de komende jaren het werk van agrarisch landschapsbeheer en het weidevogelbeheer.
- Voor de levensvatbaarheid van de landbouw is het belangrijk ruimte te bieden aan nevenactiviteiten van boeren, zodat zij het landschap kunnen blijven beheren en voedsel kunnen produceren.
- We gaan samen met de eigenaar actief aan de slag met vrijkomende bebouwing, zoals leegkomende stallen, om ruimte te bieden aan een nieuwe bestemming.

5.4 Duurzaamheid

In een eerlijke economie gaat het om meer dan groene energie, afvalrecycling en energiebewustzijn. Het gaat ook om een duurzame arbeidsmarkt die zich laat kenmerken door goed en nabij (vak)onderwijs waar het leren van vaardigheden hoog in het vaandel staat.

5.4.1 Van onderop

Een duurzame toekomst vraagt om een forse investering in de economie en infrastructuur van ons land. Daarnaast willen wij vooral aansluiten bij initiatieven van bewoners, instellingen en ondernemers, en hen de ruimte bieden.

Dat betekent concreet:

- We gaan het gemeentelijk vastgoed verder verduurzamen, met een uiteindelijk doel van energieneutraliteit.
- We stimuleren bedrijven en particulieren in energiebesparende maatregelen.
- Zwerfafval is een doorn in het oog van veel mensen. We blijven inzetten op de aanpak van zwerfafval samen met vrijwilligers en scholen.
- Samen met onze afvalverwerker Omrin zetten we in op duurzame afvalinzameling. Daarbij is het streven zoveel mogelijk recycling van afval. De reststroom die overblijft wordt bij voorkeur gebruikt om energie op te wekken. Het streven moet zijn: 1) voorkomen van afval, 2) hergebruik en 3) recycling.

5.4.2 Energietransitie

Energietransitie is de omslag naar een lager energiegebruik, opgewekt met hernieuwbare energie. Nederland loopt ver achter op de doelstellingen voor duurzame energie en behoort tot de hekkensluiters in de EU. Fossiele brandstoffen zoals aardolie, aardgas en kolen zorgen nu nog voor ongeveer 95 procent van ons energieverbruik. Maar 5 procent van het energieverbruik wordt opgewekt met hernieuwbare, duurzame energie. Een probleem dat op lokaal niveau opgelost moet worden.

De meerwaarde vanuit het CDA-gedachtegoed is om vanuit de samenleving zelf - via gedrag, houding en acceptatie - de energietransitie te bewerkstelligen, in plaats van het van bovenaf op te leggen. Door de verantwoordelijkheid en uitvoering zo laag mogelijk in de samenleving terug te leggen. Draagvlak is daarbij een belangrijke randvoorwaarde. Dit willen wij nadrukkelijk samen oppakken met de provincies en waterschappen om in de regio de verbindingen met de inwoners en het bedrijfsleven te leggen.

Dat betekent concreet:

- Er komt een Energiekansenkaart om inzicht te krijgen in de kansen die er zijn op het gebied van hernieuwbare en duurzame energiebronnen.
- Zonne-energie wordt bij voorkeur niet geplaatst op agrarisch grond, maar er wordt gekozen om de daken in onze gemeente hiervoor zoveel mogelijk te gebruiken.
- Wij zijn tegen grootschalige mestvergistingsinstallaties in de gemeente.
- Bij nieuwbouwprojecten willen wij aandringen op duurzaam bouwen, zoals het mogelijk maken van duurzame energieprojecten in bestemmingsplannen, de nul-op-de-meterwoningen en lagere bouwleges bij duurzame investeringen.
- Wij willen het ontstaan van een regionale energiecoöperatie stimuleren, zoals een vereniging voor collectief bezit van windmolens of een zonnepark. Bij duurzame energie verdient het de voorkeur dat de omwonenden daar zelf profijt van hebben, bijvoorbeeld door een lagere energierekening of een jaarlijkse investering in de lokale gemeenschap.

5.5 Vakonderwijs

Onderwijs is de basis en leidend voor duurzame ontwikkelingen in de (kennis)economie. Nederland is steeds meer een kennisland. Om dit zo te houden, verder te ontwikkelen en te exporteren is het broodnodig dat ondernemers, onderwijs en overheid met elkaar optrekken. Het vakonderwijs (vmbo, mbo en hbo) speelt in de economische ontwikkeling van het kennisland de centrale rol, en verdient het om optimale aandacht te krijgen.

5.5.1 Ambachtelijkheid 3.0

Gemeenten kunnen stimuleren dat het onderwijs voor ambachten (vmbo-mbo-hbo) goed toegankelijk is, en samenwerkt met het bedrijfsleven. De gemeente is daarbij vooral aanjager en intermediair. Daarnaast kan de gemeente inzetten op mogelijkheden om nabij bedrijven(terreinen) ruimtes beschikbaar te stellen voor stageplaatsen en/of doorontwikkelmogelijkheden voor bestaand ambachtelijk personeel.

Een gildestructuur geeft economische voordelen voor bedrijven (meesters) én leerlingen (gezellen). Ook hier kan de gemeente een stimulerende en verbindende rol spelen.

Dat betekent concreet:

- Ruimte voor deals met het bedrijfsleven dat bij indienstneming van werklozen de 'winst' voor gemeenten deels wordt gebruikt voor investeringen in vakonderwijs. Dit betekent ook meer ambassadeurschap van bedrijven voor vakonderwijs.
- De samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheid blijft bestaan en wordt versterkt. Het Kennis- en Innovatiehuis in Buitenpost is hier een voorbeeld van, die ook in onze gemeente beter benut kan worden.

5.6 Mobiliteit

Van oudsher richten bedrijven zich op plekken die goed bereikbaar zijn. Voor de toekomst is het van belang dat de internetverbindingen op orde zijn, iets wat vooral geldt voor het buitengebied. Daarom willen we met Kabel Noord verder de glasvezelverbindingen in de dorpen en het buitengebied uitrollen. Ontwikkelingen als elektrisch fietsen, reguliere arbeid van mensen met een beperking en flexibele werktijden brengen weer andere bereikbaarheidseisen met zich mee. Denk aan snelfietspaden en passend openbaar vervoer dat ook 's morgens vroeg en 's avonds laat rijdt.

Dat betekent concreet:

- De komende jaren zetten we ons in voor slimme mobiliteit, zowel binnen de gemeente als naar de regio en de rest van het land. In de toekomst moet het mogelijk worden om vijf minuten voor vertrek te bepalen hoe we naar onze plaats van bestemming reizen. We kiezen een combinatie van vervoersvormen die daarbij het beste past. Slim reizen is dus flexibel, effectief en duurzaam. Daarom moeten innovaties en nieuwe technologieën voor mobiliteit volop benut worden.
- De treinstations in De Westereen en Feanwâlden zijn van groot belang voor de bereikbaarheid. Door de komst van het Transferium in Feanwâlden krijgt dit station ook een regionale functie.
- We gaan aan de slag met een betere bereikbaarheid door elektrisch vervoer, onder meer door het creëren van voldoende laadpalen.

5.7 Gezonde gemeentefinanciën

Een eerlijke economie vraagt om solide overheidsfinanciën, lage lasten en een eerlijk en overzichtelijk belastingstelsel. Een solide toekomst is een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Het grootste deel van de gemeentebegroting bestaat uit geld via de Rijksoverheid. Slechts een beperkt aandeel komt uit lokale heffingen en belastingen. In beide gevallen is er sprake van belastinggeld, opgebracht door de inwoners van de gemeente. We hebben de overtuiging dat we duurzaam moeten omgaan met de financiële middelen die voorhanden zijn. Uitgangspunten voor het financieel beleid van het CDA zijn: zorgvuldigheid, spaarzaamheid, transparantie en gematigde lokale lasten.

Sparen en weerstandsvermogen

De hoogte van de gemeentelijke uitgaven en investeringen vormt geen doel op zich. Ze dragen bij aan een maatschappelijk doel. We leven niet in de waan van de dag. We zorgen dus ook voor voldoende weerstandsvermogen. Waarbij we sparen voor gewenste investeringen.

Onroerend Zaakbelasting (OZB)

De hoogte van de onroerend zaakbelasting in Dantumadiel is één van de laagste in de regio en dat blijft zo als het aan het CDA ligt. De OZB zal in ieder geval niet meer stijgen dan het normale inflatiepercentage. Nog lagere lasten klinkt aantrekkelijk, maar zou ten koste gaan van gemeentelijke voorzieningen.

Transparantie

Er is niks geheim aan de uitgaven van de gemeente. Om die reden ontvangen inwoners, bijvoorbeeld bij hun OZB-aanslag, een korte weergave van de uitgaven van het vorige jaar. Op de site is ook een duidelijk overzicht te vinden van instellingen die van de gemeente subsidie ontvangen en de taken die men uitvoert.

Toeristenbelasting

In tegenstelling tot veel omliggende gemeenten, kent Dantumadiel momenteel geen toeristenbelasting. Er moet, als het aan ons ligt, worden onderzocht of het haalbaar is om een toeristenbelasting te gaan heffen.

Grondexploitatie

De gemeente moet er zijn voor haar inwoners en de belangen van haar inwoners voorop stellen. Het bouwen van woningen of het verkopen van grond mag niet bedoeld zijn om de begroting sluitend te krijgen. De lokale overheid moet een ordelijk financieel beleid voeren en reserveren voor te voorziene lasten van onderhoud van de openbare ruimte, herstructurering en verpauperde bebouwde grond.

Kapitaalgoederenbeheer

De gemeente heeft verschillende kapitaalgoederen in bezit zoals wegen, bruggen, gemalen en gebouwen. We moeten zuinig en duurzaam omgaan met deze bezittingen. De komende jaren wordt het beheer niveau van deze kapitaalgoederen verbeterd door meer geld voor onderhoud vrij te maken.

“Mei-inoar foarút”
Onze keuzes voor Dantumadiel